

на засадах розвитку конкурентоспроможних економічних суб'єктів, створення новітніх сучасних методів управління, що, у свою чергу, змінює систему державного регулювання цих процесів, потребує їх державної підтримки.

Список використаних джерел

1. **Ли Я.** Выбор модели технологических инноваций Японии, США и Китая / Ян Ли // Экономика и финансы. – 2007. – № 6. – С. 33 – 35.
2. **Мороз С. І.** Інформаційне та програмне забезпечення маркетингової діяльності підприємств / С. І. Мороз // Економіка і проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Д. : ДНУ, 2010. – Т. 3, вип. 256. – С. 788 – 794.
3. **Присянкін-Жарова Т. І.** Удосконалення методики короткострокового прогнозування розвитку системи інвестиційної діяльності регіону / Т. І. Присянкін-Жарова // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 7. – С. 8 – 11.
4. **Формування** нормативних витрат і доходів та баланси продукції в Україні та інших країнах світу / [за ред. О. М. Шпичака]. – К. : ІАЕ, 2003. – 484 с.
5. **Хейне П.** Экономический образ мышления : пер. с англ. / П. Хейне. – М. : Каталаксия, 1997. – 704 с.
6. **Ходов Л. Г.** Государственное регулирование национальной экономики / Л. Г. Ходов. – М. : Экономист, 2006. – 620 с.
7. **Явлинский Г. А.** Долгосрочная стратегия модернизации страны и экономическая политика / Г. А. Явлинский // Экономическая наука современной России. – 2003. – № 4. – С. 9 – 15.

List of references

1. **Li Ya.** Vybor modeli tehnologicheskikh innovatsiy Yaponii, SShA i Kitaya / Yan Li // Ekonomika i finansyi. – 2007. – № 6. – S. 33 – 35.
2. **Moroz S. I.** Informatsiine ta prohramne zabezpechennia marketynhovoї diialnosti pidpriemstv / S. I. Moroz // Ekonomika i problemy teorii ta praktyku : zb. nauk. pr. – D. : DNU, 2010. – T. 3, vyp. 256. – S. 788 – 794.
3. **Prosiankina-Zharova T. I.** Udoskonalennia metodyky korotkostrokovoho prohnozuvannia rozvytku systemy investytsiinoї diialnosti rehionu / T. I. Prosiankina-Zharova // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2012. – № 7. – S. 8 – 11.
4. **Formuvannia** normatyvnykh vytrat i dokhodiv ta balansy produktsii v Ukraini ta inshykh krainakh svitu / [za red. O. M. Shpychaka]. – K. : IAE, 2003. – 484 s.
5. **Heyne P.** Ekonomicheskii obraz myshleniya : per. s angl. / P. Heyne. – M. : Katalaksiya, 1997. – 704 s.
6. **Hodov L. G.** Gosudarstvennoe regulirovanie natsionalnoy ekonomiki / L. G. Hodov. – M. : Ekonomist, 2006. – 620 s.
7. **Yavlinskiy G. A.** Dolgosrochnaya strategiya modernizatsii strany i ekonomicheskaya politika / G. A. Yavlinskiy // Ekonomicheskaya nauka sovremennoy Rossii. – 2003. – № 4. – S. 9 – 15.

Надійшла до редколегії 10.02.15

УДК: 338.432: 351.821.11(477)

Сергій ЩЕРБИНА

*Національна академія державного управління
при Президенті України*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Досліджуються тенденції процесів, що відбувалися у вітчизняній та світовій біоенергетиці та їх вплив на енергетичний комплекс України. Наводиться оцінка сучасного стану забезпечення енергетичної безпеки України. Висвітлюються концепції вирішення енергетичної безпеки з урахуванням досвіду виробництва біологічних видів палива країн Європейського Союзу. Доводиться необхідність державного регулювання аграрного сектору України з метою його модернізації та подолання проблем у галузі біоенергетики, що сприятиме вирішенню економічних, соціальних, екологічних проблем та досягненню національних стратегічних цілей. Розкриваються об'єктивні передумови модернізації аграрного сектору України для формування енергетичної безпеки як одного з основних чинників національної безпеки держави. Пропонуються методологічні підходи до аналізу забезпечення та реалізації енергетичної безпеки в Україні за рахунок біоенергетичного потенціалу. Аналізуються тенденції становлення та розвитку енергетичної безпеки, що визначають структурні й кількісні зміни у виробництві та споживанні біологічних видів палива.

Ключові слова: енергетична безпека, енергетична незалежність, аграрний сектор економіки, біологічне паливо, державне регулювання.

Sergiy Shcherbyna. Agricultural sector government regulation in the context of Ukraine's energy security

The article is focused on domestic and global biological energy trends and their impact on the Ukrainian energy sector. Evaluation of the current energy security of Ukraine is explored. The concepts which solve the energy security were highlighted based on experience of biological fuels production in the European Union countries. The necessity of government regulation to modernize Ukraine's agricultural sector was proved aimed to overcome the problems in biological energy branch which will contribute to solving economic, social and environmental problems and achieve national strategic goals. The objective prerequisites of Ukraine's agricultural sector modernization for the energy security formation as one of the major national security factors were revealed. Methodical approaches to the analysis of provision and realization of energy security of Ukraine based on biological energy potential were offered. The analysis of trends in the formation and development of energy security, which determines the structural and quantitative changes in production and consumption of biological fuels was done.

Key words: energy security, energy independence, agricultural sector of economy, biological fuel, government regulation.

Наслідки міжнародних криз другої половини ХХ – початку ХХІ ст. змусили уряди багатьох держав, у тому числі й України, звернути особливу увагу на проблему енергетичної безпеки. Останні події в українській енергетичній сфері демонструють хиткість і нестабільність національної енергетичної безпеки, її залежність від внутрішніх і зовнішніх чинників [10, с.180]. Енергетична безпека є однією з найважливіших складових національної безпеки будь-якої країни, тому що впливає на явища та процеси не тільки енергетичної системи, а всього національного господарства. Виробництво біопалива та його зв'язок із забезпеченням енергетичної безпеки як у масштабах світового господарства, так і для України зокрема залишається в центрі уваги багатьох дослідників. Проблема забезпечення енергетичної безпеки країн світу стала дуже актуальною у зв'язку з поступовим вичерпанням основних паливно-енергетичних ресурсів, що, у свою чергу, сприяло значному загостренню геополітичних конфліктів у спробах заволодіння, контролю над видобутком, розподілом і транспортуванням паливно-енергетичних ресурсів.

Існуюча на сьогодні структура паливно-енергетичних ресурсів України є загрозовою для енергетичної та національної безпеки. Потреби в енергоспоживанні тільки на 50 % покриваються за рахунок вітчизняних джерел, у той час як близько 75 % необхідного обсягу природного газу та 85 % сирової нафти і нафтопродуктів Україні доводиться імпортувати. У цих умовах пошук альтернативних джерел енергозабезпечення країни набуває особливої ваги і актуальності [4, с. 21].

Розвиток біоенергетики та виробництво біологічних видів палива є надзвичайно актуальним питанням для зміцнення енергетичної безпеки України. В Україні питанням розвитку ринку біопалива присвятили свої праці М. Бугрій, В. Гавриш, П. Канигін, І. Міхаліна та багато інших. Проблеми підвищення національної безпеки за рахунок використання альтернативних видів палива досліджували такі науковці, як І. Розпутенко, Н. Малиш, О. Кілієвич та ін. Вагомий внесок у дослідження проблеми розвитку ринку біопалива в Україні зробив Г. Калетнік, висвітливши головні питання становлення та перспективи модернізації галузі. Аналіз наукових робіт зазначених авторів свідчить про те, що, незважаючи на значну кількість публікацій з цієї проблематики, гострота полеміки не зменшується, а необхідність продовження пошуку альтернативних джерел енергії і загострення у світовому масштабі проблеми «продовольство проти палива»

роблять необхідним подальше дослідження цієї проблематики.

У процесі визначення стратегічних пріоритетів державної політики у сфері модернізації вітчизняного аграрного сектору для забезпечення енергетичної незалежності України виникла необхідність дослідити їх вплив на зміцнення національної безпеки. У свою чергу, це обумовлює визначення передумов становлення конкурентоспроможного вітчизняного аграрного сектору, що сприятиме нарощуванню власних енергетичних ресурсів та подоланню енергетичної імпортозалежності.

Метою статті є дослідження передумов модернізації аграрного сектору для забезпечення енергетичної безпеки України та на цій основі визначення стратегічних пріоритетів розвитку вітчизняного ринку біопалива. Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі завдання:

1) проаналізувати існуючі концепції вирішення енергетичної проблеми з урахуванням досвіду розвинених країн, дослідити склад, значення і взаємозв'язок чинників енергетичної безпеки на основі потенціалу аграрного сектору;

2) обґрунтувати необхідність державного регулювання виробництва біопалива для забезпечення енергетичної безпеки;

3) виявити особливості державної політики з метою формування напрямів підвищення енергетичної безпеки.

Енергетична безпека визначається як захищеність громадян і держави в цілому від загроз дефіциту всіх видів енергії та енергоресурсів, що виникають через вплив негативних природних, техногенних, управлінських, соціально-економічних, внутрішньо- і зовнішньополітичних чинників.

Енергетична безпека як одна з найважливіших складових національної безпеки визначається, по-перше, як стан забезпечення держави паливно-енергетичними ресурсами, що гарантують її повноцінну життєдіяльність, і, по-друге, як стан безпеки енергетичного комплексу та його здатність забезпечити нормальне функціонування економіки, енергетичну незалежність країни. Політична незалежність й енергетична незалежність є взаємообумовленими [3, с. 37].

Нестача викопних енергетичних ресурсів у розвинених країнах світу зумовлює розширення ефективного використання альтернативних джерел енергії. Поряд із використанням енергії сонця і вітру все більшого поширення набуває біонафта, різні тверді органічні матеріали та біогаз, які є продукцією сільськогосподарського виробництва. Тому надзвичайно важливим і перспективним напрямом подальшого розвитку вітчизняного аграрного сектору є модернізація його виробництва. Наприклад, перепрофілювання частини

підприємств аграрного сектору на виробництво біопалива, де буде використовуватися продукція рослинництва. Це дозволить аграрному сектору зі споживача традиційних видів енергії перетворитися на виробника енергоресурсів зі значним потенціалом у майбутньому.

У світовому розвитку енергетики можна виділити основні тенденції: скорочення загальних витрат енергії, збільшення використання відновлюваних джерел енергії та переважне застосування твердих видів біопалива, яке отримують із біологічної сировини – стебла цукрової тростини або насіння ріпаку, кукурудзи, сої. Можуть також використовуватися целюлоза й різні типи органічних відходів. Розрізняють тверде біопаливо (дрова, солома), рідке біопаливо (етанол, метанол, біодизель) і газоподібне біопаливо (біогаз, водень) [2, с. 59].

Факти свідчать, що виробництво біопалива у світовому агропромисловому комплексі продовжує нарощуватися. На думку спеціалістів, справа в тому, що цей напрям, який підтримується й субсидується багатьма урядами, уже поглинув великі капіталовкладення й породив прошарок людей, фінансово зацікавлених у його розвитку [8, с. 41]. До них належать не тільки керівники великих корпорацій, але й досить широке коло сільгоспвиробників. Спостерігачі зазначають, зокрема, що доходи зерновиробничих фермерів у США (переважно тих, що вирощують кукурудзу) зросли удвічі або втричі завдяки різкому збільшенню попиту з боку біопаливної промисловості, яка стрімко розвивається.

На сьогодні світовим лідером із використання соломи в енергетичних цілях є Данія, де нараховується близько 8 000 фермерських установок потужністю 0,1 – 1,0 МВт, які споживають за рік 390 тис. т соломи й виробляють 5,6 ПДЖ енергії. Крім того, у Данії експлуатується 62 теплових і 9 теплоелектричних станцій, які споживають 540 тис. т соломи щорічно. З метою отримання теплової енергії солону в Європі використовують Австрія, Швеція, Фінляндія, Франція, Чехія та інші країни [1, с. 15].

Загальний потенціал біомаси в Україні (солома, стебло с/г культур, відходи деревини) дає можливість отримувати щорічно більше ніж 24 млн т умовного палива, що могло б замінити майже 20 % традиційних енергоносіїв у країні й довести виробництво рідких біологічних палив до встановлених норм Європейського Союзу (5,75 % від загального обсягу споживання традиційних видів палива). В Україні є великі можливості для використання біомаси у вигляді твердого палива (брикети, пелети, рулони, зрубки та ін.). Біомаса з відходів сільськогосподарського виробництва та деревинна біомаса у вигляді твердого палива може задовольнити до 9 % енергетичного споживання держави (табл. 1).

Потенціал виробництва твердого біопалива в Україні з відходів сільського господарства

Вид біомаси	Енергетичний потенціал, млн т у.п.		
	теоретичний	технічний	економічний
Солома пшениці	7,14	3,6	0,93
Солома ячменю	2,45	1,21	0,31
Солома інших зернових	0,80	0,4	0,1
Солома ріпаку	1,07	0,75	0,75
Відходи виробництва кукурудзи на зерно	5,70	3,99	2,79
Відходи виробництва соняшника	4,27	2,86	2,86
Усього	21,43	12,81	7,75

Причини виробництва біопалива: вичерпність природних джерел енергоресурсів; велика кількість викидів вуглекислого газу; зростання цін на нафту і газ; зростання цін на дизельне паливо й бензин; залежність від країн постачальників енергоносіїв; слабка енергетична безпека; наявність вільних родючих земель. Переваги виробництва біопалива: зменшення шкідливих викидів в атмосферу; нові робочі місця; стимулювання сільськогосподарського виробництва; завантаження вільних потужностей лісопереробної галузі та збільшення надходження до бюджету.

Енергетична безпека як одна з найважливіших складових економічної безпеки визначається, по-перше, як стан забезпечення держави паливно-енергетичними ресурсами, що гарантують її повноцінну життєдіяльність, і, по-друге, як стан безпеки енергетичного комплексу та здатність енергетики країни забезпечити нормальне функціонування економіки та її енергетичну незалежність.

В Україні кількість підприємств, що виробляють пелети, більше ніж 100, і ця цифра постійно зростає. Найбільш «активними» виробниками деревних пелетів є підприємства: «Барлінек» м. Вінниця – 24 тис. т на рік; «Барлінек» м. Івано-Франківськ – 24 тис. т; «ДніпроСнабУпаковка» – 4 тис. т; «ЕкобіоТоп» м. Івано-Франківськ – 10 тис. т; «Віста-Днепр» Волинська область – 9,6 тис. т; «Новотех» м. Черкаси – 36 тис. т; «МАК» м. Дніпропетровськ – 12 тис. т; «Біотех-Україна» Полтавська обл. – 18 тис. т; Запорізький масложиркомбінат – 24 тис. т; «Будмайстер Україна» Одеська обл. – 24 тис. т;

«Миронівський ХПК» Донецька обл. – 38 тис. т; «Інтерсорс» Закарпатська обл. – 60 тис. т.

У Росії обсяг виробництва пелетів перевищив 1млн т на рік, унаслідок чого виникла проблема транспортування через порти. У країнах ЄС вже встановлені спеціалізовані потужності (50 млн т) з перевалки пелетів. Очікується, що найближчим часом із цією проблемою стикнеться і Україна. Слід ураховувати, що одна мінімальна загрузка баржі становить 40 тис. т, найбільший обсяг транспортування пелетів становить 120 тис. т.

Надзвичайно важливе значення для України є виробництво й експорт високоякісних пелетів, які б відповідали європейським стандартам. За підрахунками у 2013 р. в Україні вироблено різних видів пелетів близько 260 тис. т. Експортна ціна в країні ЄС на деревні пелети з України становила в середньому 107 євро, з Білорусі – 102 євро, з Росії – 125 євро. Україна і Білорусь в основному експортували пелети в Польщу, а Росія торгує зі скандинавськими країнами та Німеччиною. Ціна на Європейському ринку становить на сьогодні 300 – 400 євро за тону.

Необхідно підкреслити, що якісне виробництво пелетів можливе лише за умови додержання технології і наявності сучасного обладнання, тому під час будівництва необхідно передбачити високотехнологічну поточну лінію з найсучаснішим обладнанням, наприклад, обладнання компанії «КАЛБН», «СРМ».

Дрова – найдавніше паливо. Нині для виробництва дров або біомаси вирощують енергетичні ліси, які складаються з рослин, що швидко ростуть. Під час згоряння біопалива виділяється стільки ж вуглекислого газу, скільки рослина вбирає його з атмосфери. Обсяг сировини деревної біомаси наведено в табл. 2.

За офіційною статистикою Євросоюзу Україна експортувала 30 тис. т пелетів за 2013 р. У цій статистиці враховані тільки деревні пелети, а паливні брикети і аграрні пелети не враховані. Із цього питання існує законодавча прогалина. Крім того, слід ураховувати, що значна частина вивозиться у вигляді деревної тирси за ціною 20 – 40 євро за 1 т. Тому необхідно в законодавчому порядку присвоїти митний код для деревних гранул: 440130200, підкріпивши його відповідним стандартом. Для порівняння можна навести приклад Швеції, у якій обсяг виробництва паливних гранул досяг 2,1 млн т на рік, при цьому експорт гранул із країни становив – 90 тис. т, імпорт – 430 тис. т на рік, при цьому пелети відповідали європейським стандартам.

Для нарощування виробництва біоетанолу в Україні має бути налагоджено ефективно виробництво в зерновій галузі, яке має базуватися на впровадженні новітніх технологій вирощування зерна, що забезпечить значне збільшення врожайності [6, с. 32].

Потенціал виробництва енергії в Україні з відходів деревної біомаси

Складові потенціалу деревної біомаси	Теоретичний потенціал млн. т у.п.	Коефіцієнт технічної доступності	Технічний потенціал, млн т у.п.	Коефіцієнт енергетичного використання	Економічний потенціал, млн т у.п.
Невивезена деревина на лісосіках (порубочні залишки), W 50 – 60 %	0,26	0,9	0,24	0,9	0,21
Первинні відходи деревообробки (відходи у ліспромгоспах при розпилюванні кругляка, W 40 – 45 %)	0,37	0,9	0,33	0,7	0,23
Вторинні відходи деревообробки (відходи на ДОКах при виготовленні готової продукції, W 25 – 30 %)	0,23	0,9	0,21	0,7	0,14
Дрова, що вивозяться з лісосіки, W 40 – 45 %	1,27	0,7	0,89	1,0	0,89
Усього	2,13	–	1,66	–	1,48

За оцінками експертів для отримання порівняно дешевого зерна та максимального прибутку урожайність має становити не менше ніж 4 – 5 т з 1 га. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. № 1375 передбачено виробництво біоетанолу на 11 державних спиртових заводах. У даний час є можливість на виробництво біоетанолу перепрофілювати спиртові заводи, потужності яких сьогодні використані лише на 50 %.

За рахунок наявних ресурсів сировини Україна має потенціал виробництва більше ніж 1 млн т біоетанолу, із них 218 тис. т – за рахунок меляси, а решту 782 тис. т – із зерна кукурудзи в обсязі 3,2 млн т. Зазначені обсяги виробництва сировини для виробництва рідких біопалив за достатніх інвестицій могли б за порівняно короткий період досягти вказаних обсягів виробництва біоетанолу.

Україна споживає 6,5 млн т дизельного палива. Щоб досягти заміщення його до рівня 5,75 % біопаливом згідно з Директивою ЄС, в Україні необхідно виробити близько 400 тис. т біодизеля. Це рівнозначно виробництву 1 200 тис. т насіння ріпаку [5, с. 136].

У ЄС відчувається дефіцит сировини для виробництва біодизеля [11, с. 24], тому ці країни зацікавлені в імпорті ріпаку, у тому числі й з України. Однак це може ускладнити завантаження майбутніх українських заводів із виробництва біодизеля. Адже,

зважаючи на великі дотації, європейським виробникам вигідніше переробляти закуплений в Україні ріпак на власних потужностях. Це також може ускладнити перспективи запуску великих біодизельних проектів в Україні. Водночас деякі західні інвестори висловлюють інтерес до виробництва біодизеля в Україні з подальшим його експортом у країни ЄС, що могло б бути стимулом для розвитку цього бізнесу в Україні.

В Україні функціонує більше ніж 80 невеликих підприємств із виробництва біодизеля, які виробили близько 200 тис. т пального для власних потреб, і жодного великого заводу. Необхідно побудувати не менше ніж 6 заводів для виробництва біодизеля потужністю 75 – 100 тис. т кожний, тоді буде доцільно приймати рішення про квотування сировини, як це роблять в усьому світі, увівши відповідні стимули для виробників сировини. Одночасно з великою перспективою розвитку сировинної бази та виробництва біодизеля в Україні існує також чимало проблем, які потребують вивчення, аналізу і прийняття виважених рішень. Це стосується не тільки високої ціни на сировину та майже повної її експортної зорієнтованості, а також недосконалості регуляторної політики стосовно вирощування, виробництва кінцевої та побічної продукції, схем та механізмів споживання біодизеля, особливо стосовно обов'язковості застосування державної підтримки та фіскальних інструментів, стандартизації та сертифікації [7, с. 11].

Перш за все необхідно зацікавити внутрішніх споживачів у біодизельному паливі. Перспектива в Україні з'явиться, коли вартість біодизеля на внутрішньому ринку, як і в країнах ЄС, буде нижчою від вартості дизельного палива. За розрахунками науковців з урахуванням концентрації сировинної бази, наявності жиролійних підприємств та інших факторів для виробництва біодизеля необхідно побудувати не менше ніж 30 заводів із середньою потужністю у 50 – 100 тис. т.

Сільське господарство та харчова промисловість України мають великий потенціал виробництва біогазу. Найбільш енергетичними сільськогосподарськими культурами для отримання біогазу є кукурудза на силос, зелена маса цукрового сорго та гичка цукрових буряків. Також можуть використовуватися відходи сировини та побічна продукція після виробництва біоетанолу, біодизеля, цукру, відходи ветсанзаводів, харчової та переробної промисловості.

Суттєвим джерелом отримання біогазу є відходи (гній) тваринництва. Загальний потенціал біогазу у тваринництві становить 1,2 млрд м куб., а реальна можливість його виробництва на тваринницьких комплексах становить щонайменше 0,4 млрд м куб. Потенціал виробництва біогазу із гною в суміші з іншими

органічними компонентами (силос, трава, харчові відходи і т.п.) може бути вищим у 20 разів.

Експерти стверджують, що в Україні можна побудувати більше ніж 3 тис. біогазових установок – кожна із середнім об'ємом реактора 1 тис. м куб., у тому числі більше ніж 300 біогазових установок на свинофермах, 150 – на птахофабриках та близько 2,5 тис. установок у тваринницьких господарствах та підприємствах харчової промисловості.

Україна має достатньо високий рівень розвитку тваринництва і рослинництва. Загальний обсяг органічних відходів у цих галузях перевищує 150 млн т, при цьому на гнойову складову доводиться близько 60 %, у тому числі в сільгоспдприємствах акумулюється до 34 млн т, а якщо довести вирощування силосної кукурудзи в сівозміні до 5 млн га, то потенціал виробництва біогазу може становити 30 – 40 млрд м куб. Загальний потенціал виробництва біогазу в Україні становить 12,4 млн т умовного палива або 21 млрд м куб. газу.

Вирішити проблему використання біопалива можна за рахунок переходу частини вітчизняних господарств на новітні енергозберігаючі технології. Але тут виникають головні проблеми. Адже в Україні багато сільськогосподарських підприємств, які є консерваторами стосовно даних нововведень, отже, з недовірою ставляться до екологічно чистого пального. Тому, на нашу думку, в Україні існує велика потреба в інформуванні населення, а особливо тих, хто веде сільськогосподарську діяльність, про переваги та недоліки використання біопалива.

Додаткові перспективні і надзвичайно потужні економічні мотивації отримуватиме найбільш вразлива галузь економіки – сільське господарство. У США близько 60 % акцій заводів з виробництва етанолу належить виключно фермерам. Отже, навантаження на бюджет стосовно підтримки аграрного виробництва буде поступово знижуватися. Так, при переробці олійних і зернових культур, що нині експортуються, країна отримала б мінімум близько 2,5 млн т біодизельного палива та 3,5 млн т біоетанолу, а також супутні продукти перероблення, а це – високобілкові шроти та концентрати, що еквівалентні за вмістом білка 17 млн т зерна. Такі обсяги концентрованих кормів дали б змогу виробити 1,5 млн т м'яса, 14 млн т молока, 6 млрд штук яєць. Тобто за такої концепції використання біоресурсів водночас були б вирішені проблеми ліквідації залежності від імпорту нафтових енергоносіїв і значного зростання забезпечення населення країни продовольством.

Таким чином, вирішення проблем у галузі біоенергетики сприятиме поліпшенню ситуації в аграрному секторі України, а також вирішенню економічних, соціальних, екологічних проблем

та досягненню національних стратегічних цілей. Для України, як і для більшості країн світу, надзвичайно важливими є питання розвитку біоенергетики для забезпечення енергетичної, екологічної та продовольчої безпеки. Активне використання біоенергетичних ресурсів може стати одним із головних рішень зміцнення енергетичної безпеки України.

Використання біопалива як джерела енергії в країнах світу та Європи характеризується високими темпами зростання. Дедалі більшого розвитку набувають такі енергоносії біологічного походження, як біодизель, біоетанол та біогаз. Зокрема, біопалива з біомаси за обсягом споживання у світі вийшли на четверте місце (14 %) серед інших джерел енергії.

Україна, будучи аграрною державою, має значний потенціал для розвитку власного ринку біопалива, що є надзвичайно важливим фактором в умовах нестабільної світової економіки та зростання цін на традиційні енергоносії. Для модернізації процесу виробництва біопалива в Україні потрібно:

– удосконалити державну політику в галузі енергозбереження та використання поновлювальних джерел енергії, що дозволить зменшити частку видобувних енергоносіїв у паливному балансі країни;

– сформувати законодавчу та нормативну базу, а також гармонізувати їх із відповідними законами та нормами країн ЄС;

– забезпечити розвиток плідної співпраці між українськими та зарубіжними працівниками в енергетичній сфері для постійного обміну знаннями та досвідом;

– запровадити систему заохочень господарських суб'єктів у вигляді дотацій та субсидій для стимулювання виробництва та споживання біологічного пального [9, с. 75].

Отже, встановлено, що енергетична безпека є однією з найважливіших складових національної безпеки будь-якої країни і стосується явищ та процесів не тільки енергетичної системи, а й інших секторів економіки. Вона визначається як захищеність громадян і держави в цілому від загроз дефіциту всіх видів енергії та енергоресурсів, що виникають унаслідок впливу негативних природних, техногенних, управлінських, соціально-економічних, внутрішньо- і зовнішньополітичних чинників.

Передумовами формування сучасного стану енергетичної безпеки України стали такі процеси та явища: відсутність ефективної енергозберігаючої політики, орієнтація розвитку вітчизняної економіки в умовах різкого зниження видобутку невідновлюваних видів палива та нехтування потенціалом аграрного сектору для виробництва біопалива, припинення

інвестицій в енергетичну галузь, недосконалість нормативно-правового регулювання енергетикою країни, непрозорість і корумпованість енергетичних ринків та їх окремих сегментів, що є причиною їх стагнації, газові кризи та політичні суперечки.

Аналіз розвитку енергетичного комплексу України за роки незалежності дає підстави зробити висновок про відсутність системи стратегічного планування як загалом у галузі, так і енергетичної безпеки зокрема. Напрямою подальших досліджень є формування концептуальних засад енергетичної безпеки нашої держави, у тому числі за рахунок нарощування виробництва біологічного палива, що ґрунтується на світовому досвіді та прикладах ефективної практики енергозбереження провідних країн світу.

Список використаних джерел

1. **Бугрій М.** Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України / Бугрій М., Клименко І., Ус І. – К. : НІСД, 2011. – 19 с.

2. **Гавриш В. І.** Альтернативні паливно-енергетичні ресурси в агробізнесі / В. І. Гавриш // Економіка АПК. – 2007. – № 7. – С. 55 – 61.

3. **Геоекономічна** політика України : навч. посіб. / І. В. Розпутенко, Н. А. Малиш, О. І. Кілієвич [та ін.] ; за заг. ред. І. В. Розпутенка. – К. : НАДУ, 2010. – 126 с.

4. **Геоекономічні** тенденції: висновки для державної політики України до 2020 року / Укр. ін-т публіч. політики. – Режим доступу : uirp.org.ua/uploads/news_message/at_file_uk/0070/41.pdf.

5. **Законодавче** регулювання відносин в АПК України // Нац. безпека і оборона. – К. : УЦЕПД. – 2001. – № 5(17). – С. 14 – 22.

6. **Калетнік Г. М.** Економіка виробництва біопалива в Україні та забезпечення продовольчої безпеки / Г. М. Калетнік // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 30 – 35.

7. **Калетнік Г. М.** Кластеризація виробництва біопалива – шлях до енергобезпеки України / Г. М. Калетнік // Агросвіт. – 2009. – № 20. – С. 7 – 12.

8. **Каныгин П.** Экономика возобновляемых источников энергии / П. Каныгин // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 6. – С. 31 – 42.

9. **Міхаліна І. Г.** Розвиток аграрної політики України в контексті вступу в ЄС : монографія / І. Г. Міхаліна. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 212 с.

10. **Розпутенко І. В.** Доктрина нацбезпеки / І. В. Розпутенко // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова) [та ін.]. – 2011. – С. 179 – 180.

11. **Council Decision of 20 February 2006 on Community strategic**

guidelines for rural development (programming period 2007 to 2013), 2006/144/EC. – Official Journal of the Europe Union. – 25.02.2006. – L 55/20 – 29.

List of references

1. **Buhrrii M.** Spilna aharna polityka Yevropeiskoho Soiuzu: mozhlyvosti ta vyklyky dlia Ukrainy / Buhrrii M., Klymenko I., Us I. – K. : NISD, 2011. – 19 s.
2. **Havrysh V. I.** Alternatyvni palyvno-enerhetychni resursy v ahrobiznesi / V. I. Havrysh // *Ekonomika APK.* – 2007. – № 7. – S. 55 ? 61.
3. **Heoekonomichna** polityka Ukrainy : navch. posib. / I. V. Rozputenko, N. A. Malysh, O. I. Kiliievych [ta in.] ; za zah. red. I. V. Rozputenka. – K. : NADU, 2010. – 126 s.
4. **Heoekonomichni** tendentsii: vysnovky dlia derzhavnoi polityky Ukrainy do 2020 roku / Ukr. in-t publich. polityky. – Rezhym dostupu : uipp.org.ua/uploads/news_message/at_file_uk/0070/41.pdf.
5. **Zakonodavche** rehuliuвання vidnosyn v APK Ukrainy // *Nats. bezpeka i oborona.* – K. : UTsEPD. – 2001. – № 5(17). – S. 14 – 22.
6. **Kaletnik H. M.** Ekonomika vyrobnytstva biopalyva v Ukraini ta zabezpechennia prodovolchoi bezpeky / H. M. Kaletnik // *Ekonomika APK.* – 2010. – № 1. – S. 30 – 35.
7. **Kaletnik H. M.** Klasteryzatsiia vyrobnytstva biopalyva – shliakh do enerhobezpeky Ukrainy / H. M. Kaletnik // *Ahrosvit.* – 2009. – № 20. – S. 7 – 12.
8. **Kanyigin P.** Ekonomika vozobnovlyaemyih istochnikov energii / P. Kanyigin // *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyie otnosheniya.* – 2009. – № 6. – S. 31.
9. **Mikhalina I. H.** Rozvytok aharnoi polityky Ukrainy v konteksti vstupu v YeS : monohrafiia / I. H. Mikhalina. – K. : Vyd-vo NADU, 2006. – 212 s.
10. **Rozputenko I. V.** Doktryna natsbezpeky / I. V. Rozputenko // *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia : u 8 t. / nauk.-red. kolehiia : Yu. V. Kovbasiuk (holova) [ta in.] ; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezidentovi Ukrainy.* – K. : NADU, 2011. – T. 1 : Teoriia derzhavnoho upravlinnia / nauk.-red. kolehiia : V. M. Kniaziev (spivholova) [ta in.]. – 2011. – S. 179 – 180.
11. **Council** Decision of 20 February 2006 on Community strategic guidelines for rural development (programming period 2007 to 2013), 2006/144/EC. – Official Journal of the Europe Union. – 25.02.2006. – L 55/20 – 29.

Надійшла до редколегії 18.05.15

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

УДК [35.08 : 303.01] (477)

Оксана ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ

*Національна академія державного управління
при Президентові України*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Проводиться теоретико-методологічний аналіз сучасних проблем системи державної служби України. Розглядаються основні проблеми розвитку системи державної служби України. Визначається, що до основних проблем цієї системи слід віднести: відсутність системності та кодифікації законодавства про державну службу, недосконалість чинної нормативно-правової бази, неефективність системи професійного розвитку державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, відсутність дієвих механізмів подолання корупції в системі публічної служби, необ'єктивність проведення оцінювальних процедур, проблему професіоналізації державної служби, відсутність дієвих механізмів мотивації. Пропонуються шляхи вдосконалення системи державної служби України, у тому числі нормативно-правової бази України з цієї проблематики.

Ключові слова: державна служба, державні службовці, професіоналізація державної служби, проблеми розвитку державної служби, корупція, мотивація.

Oksana Parhomenko-Kutsevil. The theoretic and methodological analysis of public service system development in Ukraine

This article presents the theoretical and methodological analysis of contemporary issues of Civil Service of Ukraine. The analysis is made by the author and it enables to identify the main problems of the Civil Service of Ukraine.

© Пархоменко-Куцевіл О. І., 2015